

ולממש את זכותם כתושבי קבע. המוקד הנחה את משפחות המגורשים בהתאם, אך בקשתם לרשימות ביקור בפועל נדחתה.

מההתכתבויות בין המוקד לבין הרשויות הישראליות עולה כי האחריות לאי הטיפול בנושא התושבות רובצת בעיקרה על הצד הישראלי. התשובות שקיבל המוקד מהגורמים הישראליים תומכות בדבריו של הממונה על המשרד לעניינים אזרחיים ברשות הפלסטינית. במכתבו אל המוקד טען הממונה – השר טריפי - כי אלפי בקשות לאיחוד משפחות הוגשו לצד הישראלי עוד לפני האינתיפאדה אך עד כה לא טופלו או נענו. מאז ספטמבר 2000 אף הגיש הצד הפלסטיני בקשות רבות לרשימות ביקור, אותן סירב הצד הישראלי לקבל בטענה שהמצב הנוכחי אינו מאפשר זאת. במכתבו הוסיף ואמר מר טריפי, כי ההחלטה על אי קיום קשרים היתה ועודנה החלטה ישראלית בלבד. לדבריו, נסיונותיו של הצד הפלסטיני להחזיר את הקשרים הנוגעים לעניינים אזרחיים למה שהיה לפני האינתיפאדה, נדחו על-ידי הצד הישראלי.

זכויות כלואים

איתור מקום מעצרם של כלואים

איתור כלואים הינו עדיין אחד השירותים החשובים שמעניק המוקד לאוכלוסייה הפלסטינית בשטחים. ישראל ממשיכה במדיניותה שלא להודיע מיוזמתה למשפחות העצורים על ידה אודות מקום מעצרם, למרות שהחקיקה ופסיקת בג"צ מחייבים אותה לכך. המשפחות נשארות תלויות לעניין זה בפעילות המוקד. פעולת האיתור הפכה להיות דבר שבשגרה, ומדי יום עוסקים עובדי המוקד באיתור עצורים ואסירים. בדרך-כלל מוסר הצבא תשובות מדויקות ותוך זמן סביר. עם זאת, עדיין נתקל המוקד במקרים של סחבת וכשל באיתור.

מאז פרוץ האינתיפאדה התרבו מספר הפניות לאיתור עצירים. כמו כן, גדל מספרם של המקרים בהם נאלץ המוקד לפנות לפרקליטות המדינה לאחר שהצבא לא הצליח לאתר עצורים. מ"ש מקלקיליה נעצר מביתו באפריל. הצבא מסר למוקד כי לא הצליח לאתרו בשום מתקן מעצר. עוד נמסר כי לא ניתן לאתרו בשב"כ שכן הוא אינו רשום במרשם האוכלוסין. פנייה לפרקליטות המדינה העלתה שמ"ש נמצא במעצר בכלא קישון. כשלושה ימים לאחר איתורו פנה המוקד בבקשת איתור מחודשת, לאחר שהועלתה האפשרות כי הוא הועבר למתקן כליאה אחר בעקבות הארכת מעצרו. במשך יומיים לא הצליח המוקד ליצור קשר עם בית המעצר בקישון. בבית המעצר השרון סירבו למסור לנו מידע. רק פנייה נוספת לפרקליטות סייעה לגלות כי מ"ש עדיין נמצא בקישון.

עצירים מינהליים

בספטמבר 2000, לפני תחילת האינתיפאדה, החזיקה ישראל בחמישה עצירים מינהליים תושבי השטחים. נכון ליום 30.6.01 עמד מספרם על 15 (אחד מהם תושב רצועת עזה, אחד תושב מזרח ירושלים ו-13 תושבי הגדה המערבית). בנוסף עליהם עצור אזרח ישראלי אחד ולפחות שלושה אזרחים לבנוניים. בסך הכל מדובר בלפחות 19 עצירים מינהליים). בחודש יולי בלבד נעצרו במעצר מינהלי ארבעה אנשים. עם זאת, מספר העצירים המינהליים נמוך בהרבה בהשוואה לשתי "תקופות חירום" קודמות - האינתיפאדה הראשונה (1988-1993), במהלכה נמנה מספר השיא של עצירים מינהליים באלפים; ו"תקופת ההרצה" של הסכמי אוסלו (1995-1998), כאשר מספר העצירים הגיע למאות. מאז 1998 הסתמנה ירידה דרסטית במספר המעצרים המינהליים.

אם לפני האינתיפאדה עצרה ישראל במעצר מינהלי רק אנשים שיוחסה להם השתייכות לחמא"ס ולג'יהאד האסלאמי, הרי שלכמחצית מבין העצורים החדשים מיוחסת חברות בפת"ח או בחזית העממית. ככלל, צווי המעצר מקבלים אישור של השופט הצבאי, וערעורים המוגשים כנגד אותן החלטות - נדחים.

על-פי החוק הצבאי החל בשטחים, יש להביא עציר מינהלי בפני שופט צבאי בתוך שמונה ימים מיום מעצרו. בחלוף שלושה חודשים מיום מתן ההחלטה של השופט, מובא העציר להליך הנקרא עיון תקופתי. על ההחלטות המתקבלות על-ידי השופט ובעיון התקופתי זכאי העציר לערער בפני שופט בית-המשפט הצבאי לערעורים. עורכת הדין תמר פלג-שריק, מטעם המוקד, מייצגת את מרבית העצורים המינהליים בהליכי הביקורת השיפוטית על המעצר המנהלי, בעיון התקופתי, ובמקרים מתאימים גם בערעור על החלטות השופטים בהליכים אלו. מאז תחילת השנה ועד

31.6.01 התקיימה ביקורת שיפוטית על 23 צוים שהוצאו במהלך תקופה זו ובדצמבר 2000. 16 צוים אושרו כלשונם. במקרים רבים נעצר אדם לצרכי חקירה, כאשר צו המעצר המינהלי מוצא נגדו לאחר מכן. בשישה מהמקרים בהם טיפל המוקד קוזזו ימי המעצר לחקירה מימי המעצר המינהלי, כפי שאלו נקבו בצו. מבין העצירים שייצג המוקד, שוחרר עזיר אחד לאחר דיון מקדמי ולפני שניתנה החלטה על-ידי שופט. עיון תקופתי התקיים על 12 צוים (ב-11 מקרים היו העצירים מיוצגים על-ידי עו"ד תמר פלג-שריק מטעם המוקד) וכולם אושרו. כמו כן נשמעו 13 ערעורים - כולם נדחו.

המקרה של עימאד צפטאווי

מר צפטאווי, יליד עזה בן 39, נשוי ואב לארבעה. בשנות השמונים היה פעיל בג'יהאד האיסלאמי הפלסטיני, נכלא והוגש נגדו כתב אישום. ב-1987 ברח מן הכלא, עוד לפני שנגזר דינו, וחצה את הגבול למצרים. לאחר מספר שנים בהם נדד בין מדינות ערב, התיישב בסודאן. בעקבות חתימת הסכמי אוסלו בספטמבר 1993, הצטרף מר צפטאווי לתומכי תהליך השלום, הביע את עמדתו זו בפומבי, ועזב את ארגונו. מאוחר יותר הצטרף לשורות אש"פ. כתוצאה מכך העלו חברי הג'יהאד את מכוניתו באש, איימו עליו ודרשו ממנו לעזוב את סודאן. בשנת 1996 שב לעזה במעמד של "חוזר" ועבד במשרד הדתות של הרשות הפלסטינית. שובו לעזה התאפשר בעקבות התחייבותה של ישראל שלא לנקוט צעדים משפטיים נגד פלסטינים בגין עבירות שביצעו קודם ל-13.9.93 (התחייבות זו כלולה, בין היתר, בסעיף 16.3 של הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה, 1995). במקביל, החל מר צפטאווי לפעול למען קירוב הלבבות והשלום בין שני העמים, קיים קשרים עם העדה המוסלמית-האחמדית הדוגלת בעקרונות של שלום ואי אלימות (על מעורבותו בפעילות העדה, העיד, בפני שופט, ראש העדה בישראל) ועם מכוון ואן ליר, ועשה צעדים (בסיוע המכוון) למען הקמתה של עמותת "שכנות טובה", שמגמתה היתה שיתוף פעולה עם ישראלים. הוא אף הוזמן על-ידי המכוון להשתתף בפרוייקט "סובלנות בין-דתית", אך לא הורשה להיכנס לתחומי ישראל. עקב עמדותיו ופעולותיו אלו סבל מעויינות של תנועות הג'יהאד והחמא"ס.

ביום 13.12.00, כאשר שב מאחת מנסיעותיו לחו"ל, נעצר ע"י ישראל. הוא נחקר על-ידי השב"כ בכלא שקמה במשך למעלה מחודשיים, במהלכן איימו עליו בגירוש ובמעצר מינהלי. פעמיים מנעו ממנו שינה והחזיקו אותו כפות בידי ורגליו אל כיסא במשך 36 שעות. כמו כן הכניסו אותו לאגף משתפי הפעולה בכלא שקמה, שניסו לסחוט ממנו הודאה, תוך שימוש באיומים, בדבר השתייכותו לג'יהאד. הארכת מעצרו והבקשה מטעמו לשחררו ממעצר נדונו מבלי שהוא ועורכת הדין שלו הורשו לשוחח או אף להיות נוכחים בו זמנית באולם בית-המשפט. ביום 21.1.01 הוגשה עתירה לבג"צ כדי להתיר לו לפגוש עורך דין. העתירה נשמעה למחרת היום ונדחתה על-ידי בית-המשפט. עם זאת, נאמר בפסק הדין כי על-פי הודעת המדינה הוא יורשה להיפגש עם עורכת דינו לפני שיובא להארכת מעצרו הבאה. ב-25.1.01 התקיימה הפגישה.

ביום 18.2.01 הוציא נגדו מפקד כוחות צה"ל באיזור חבל עזה צו מעצר מינהלי למשך שישה חודשים. מר צפטאווי הועבר לכלא אשמורת שם הוחזק באגף הפרדה, בניגוד להוראותיה של פקודת בתי הסוהר על החזקה בהפרדה ובניגוד לתקנות הרלבנטיות לעציר מינהלי. לאחר מאבק ממושך הוא הועבר לתא עם עציר נוסף, באותו אגף עצמו, אף זאת שלא כדין.

במשך כל תקופת מעצרו הכחיש מר צפטאווי כל מעורבות בפעילות אסורה ועמד על כך כי מאז חזרתו לעזה לא היה מעורב בפעילות שכזו. בהצהרה שנתן לארגון אמנסטי אינטרנשיונל, כתב:

I touched a gun and explosives for the last time in my life in 1990 when I was in Syria and Lebanon. Since my return in 1996 I was engaged, in Gaza, in promoting the peace process. I was in touch with Israelis planning joint activities. I declared the above in detail to the judge.

לאחרונה, הכיר אמנסטי במר צפטאווי כאסיר מצפון. מספר סניפים של אמנסטי אימצו את עניינו ונמצאים איתו בקשר רצוף. במכתבים ששלח אמנסטי לישראל קרא הארגון להעמיד את מר צפטאווי לדין, או לשחררו לאלתר.

המוקד שומר עם מר צפטאווי על קשר הדוק. עו"ד פלג-שריק מבקרת אותו לעיתים תכופות ואף ביקרה את משפחתו בעזה. ברמה המשפטית, ייצג המוקד את מר צפטאווי בהליכים השונים, הן במסגרת הצו הראשון והן בצו ההארכה. בסך הכל מדובר, עד כה, בתשע ישיבות.

המקרה של מ"מ: כרוניקה של מוות ידוע מראש

ביום 16.9.97 נמצא מ"מ תלוי בתאו במתקן הכליאה במגידו. כל הפרטים הנוגעים למעצרו מצביעים בבירור כל כך שהיה מדובר במוות צפוי ובמעצר שרירותי ובלתי סביר בעליל. מאז 1995 סבל מ"מ - יליד 1966, נשוי ואב לשלושה - מבעיות נפשיות קשות בעטיין קיבל טיפול פסיכיאטרי. למרות שמצבו הקשה היה ידוע לרשויות הישראליות, הוא נעצר במעצר מינהלי ב-4.8.97 לתקופה של חודשיים. כבר בראיון הראשון בכלא כתב המראיין כי "הנ"ל בעל עבר פסיכולוגי לא ברור, נוטל תרופות שמראות על סכיזופרניה ומטופל מזה 3 שנים, לדבריו אמו הציתה את עצמה ואחותו התאבדה. יש לשים לב לעצור זה." מצבו הקשה ממילא המשיך להידרדר. ביום 18.8.97 כתב מפקד מרפאת הכלא כי העציר "הביע רצון להתאבד והתחיל להתפרע במכלאה... לדעתי יש לאשפזו במחלקה פסיכיאטרית במרפאת שב"ס לשם טיפול ומעקב או לחילופין לשקול את שחרורו מהכלא". ביום 3.9.97 נבדק מ"מ על-ידי פסיכיאטר מומחה מכלא אילון. בעקבות בדיקה זו כתב עוד באותו היום מפקד מרפאת כלא מגידו לרשויות הכלא כי "אכן מדובר במצב פסיכיאטרי... יש לשחררו ממתקן כליאה מגידו. במידה ויוחלט על המשך מעצרו, יש לעשות זאת, אך ורק, במסגרת שב"ס באשפוז פסיכיאטרי במחלקה הפסיכיאטרית." (ההדגשה במקור). ב-10.9.97, תוך התעלמות מוחלטת מהמלצות הרופאים והמפקדים בשטח, האריך אל"מ שלמה אורן, מפקד צבאי לאיזור הגדה, את מעצרו המינהלי בארבעה חודשים נוספים. כשישה ימים לאחר מכן מ"מ התאבד.

בחודש יוני השנה פנה המוקד לפסיכיאטר מומחה בבקשה לקבל חוות דעת בעניין מותו של מ"מ. בחוות הדעת כותב הפסיכיאטר כי בהחלט יתכן שהתאבדותו היתה נמנעת לו היה מאושפז. לדבריו, "אטימות, טמטום, רשלנות, שרשרת של טעויות ורישעות חברו יחד. בסיומה - התאבד המנוח". היתה חובה, הוא מוסיף, להעבירו "למסגרת טיפולית פסיכיאטרית". בקרוב מתעתד המוקד להגיש תביעה אזרחית בעניין זה.

במהלך התקופה בה עוסק דו"ח זה שוחררו ארבעה עצירים מינהליים בתנאים מגבילים. בכל המקרים האלה נחתמו הסכמים לאחר משא ומתן ממושך. דוגמא אחת היא זו של ח"ג שהיה עצור במעצר מינהלי למעלה מארבע שנים ברציפות. ח"ג נעצר בפברואר 1997 לשישה חודשים שלאחריהם שוחרר, לטענת השב"כ בטעות. תשעה ימים בלבד לאחר שחרורו הוא נעצר שוב לשישה חודשים. מעצרו הוארך פעם אחר פעם, כאשר כל העררים שהגיש המוקד, כמו גם עתירה לבג"צ מיולי 1999, נדחו. רק במאי השנה שוחרר ח"ג לאחר שנחתם הסכם בינו לבין מפקד כוחות צה"ל בגדה. במסגרת ההסכם הוצא נגדו צו פיקוח מיוחד לשנה בו נאמר כי:

1. מיום שחרורו לא יוכל לעזוב את ביתו במשך שבוע;
2. בעבור שבוע יועבר לכפר אחר ממנו ייאסר עליו לצאת במשך שנה;
3. במשך כל התקופה יתייצב במשטרה פעם בשבועיים.

כמו כן, היה עליו להתחייב כי לא ישתתף בפעולות אלימות או באיומים באלימות, לא יתמוך בפעילות מסוג זה, ולא יצור קשר עם פעילים בארגונים העוסקים באלימות. בנוסף, הוא חוייב להפקיד ערבות בסך 20,000 ש"ח במזומן, למשך שנה.

עצורים בחקירות שב"כ

במהלך החודשים נובמבר 2000 - מרץ 2001 ייצגה עו"ד פלג-שריק, מטעם המוקד, שמונה עצורים בחקירות שב"כ, שבעה מהם מעזה ואחד מאיזור ג'נין. בחודשים ינואר - מרץ התקיימו שבעה דיונים בהארכות מעצר בכלא שקמה (לגבי העצורים מעזה) ושיבה אחת בכלא קישון של העצור מג'נין. כן נערכו ביקורים אצל חלק מהעצורים לצורך הכנה לדיון בפני שופטי מעצרים ומעקב אחרי חקירתם. מבין שמונת העצורים שייצג המוקד, ארבעה שוחררו, אחד נעצר מנהלית (מר צפטאווי), ושלושה הועמדו לדיון והטיפול בעניינם הועבר לעורך דין אחר. מבין חמשת העצורים שלא הועמדו לדיון, שלושה לא הורשו בשלב זה או אחר של מעצרו להפגש עם עו"ד, לא כל שכן בני משפחה או חברים.

בלילה שבין 14.12.00 ל-15.12.00 נורה ח"ע על-ידי חיילים ישראלים ממארב שהקימו בסביבות ההתנחלות יצהר. אדם נוסף שהיה עמו במכונית נורה אף הוא ונהרג. ככל הנראה היה ההרוג ברשימת "החיסולים" של ישראל, והירי תוכנן מראש. ח"ע נפצע קשה ואיבד כלייה. מבית-החולים הוא הועבר ישירות לחקירה בשב"כ, מעצרו הוארך כמה פעמים ונמנעה ממנו במשך שבוע